

Limba Naționalului

Teatrul mai figurează și astăzi printre focarele de iradiere lingvistică, alături sau după televiziune, radio, cinematograf, ziare, cărți, reviste și, bineînțeles, după școală, dar se pierde în hățișul acestor „canale”, strălucirea lui declinând oarecum, spre nadir. Să ne imaginăm, însă, o epocă — nu foarte, foarte îndepărtată, mai puțin de un secol — în care televiziune, radio și cinema nu existau, în care tirajul cărților și al revistelor nu era de mase, în care zierile se citeau cu glas tare de un cetățean la trei sau patru, și în care, în sfârșit, învățământul dispunea de mult mai puține trepte, în adâncime și în lărgime. Pe vremea aceea se vedeau — cel puțin, sub forme elaborate sau, oricum, organizate, dirijate — mai puține lucruri decât în ziua de azi, și se auzeau eventual și mai puține. Tocmai de aceea, teatrul constituia un loc privilegiat, cu știință pregătit pentru vedere și, mai ales, pentru ascultare. Și, deasupra tuturor celorlalte teatre, Naționalul bucureștean. Prin limba vorbită pe scenă, în primul, al doilea și al treilea rând: mișcarea, mimica, gestică, așa-zisele acțiuni psiho-fizice veneau, toate, după aceea.

Pentru mine — provincial, în copilărie și adolescență, căruia nu i-a scăpat nici un turneu al primei scene românești (sau al unor societari ai săi) — Naționalul a fost totdeauna o veritabilă școală de limbă, un îndreptar viu de ortoepie și de eleganță în vorbire. De la marile „capete de afiș” până la cei din urmă „pur-tători de tavă”, întreaga e-

chipă a Naționalului vorbea impecabil o impecabilă limbă românească. Fie că se rosteau texte clasice sau contemporane de la noi, fie că se tâlmăceau opere din alte literaturi dramatice, dincolo de valoarea absolută a dialogurilor, limba care răsuna pe scena Naționalului avea un registru de tonuri și inflexiuni, de accente și modulații, specifice și, în același timp, paradigmatic, în care culoarea lexică-lă dezinvoltă și scandarea riguroasă, imperceptibil academică, se topeau, odată cu felurimea timbrei vocale dată de individualitatea interpretelor, într-o expresie unică și unitară, cutie de rezonanță a oricărui concept abstract și a oricărei nuanțe sentimentale, a celor mai înalte momente de poezie dramatică.

Societarii Naționalului puteau fi considerați, într-un fel, ai domnului „profesorilor” din care se recrutează instrumentiștii de filarmonică vienezi, și care, întrebați despre concertul serii, răspund invariabil: „Ce o să dirijeze domnul dirijor, nu știm; noi, însă, o să cântăm Mozart”. Indiferent de factura și de scriitura piesei jucate, indiferent de inteligența regizorului și de iscusința decoratorului — păreau a spune actorii Naționalului — noi vom vorbi totdeauna frumoasa limbă românească.

Gramatica normativă și gramatica stilistică ale acestei limbi coincideau, își dădeau mâna, iar arta vorbirii acestei scene era purtată cu mândrie până foarte aproape de desăvârșire, chiar cu răsfățul, de iertat, al vagii nazalizări a unor sunete

sau al înmuierii pronumelui posesiv, la persoana întâia masculin (mieu, miei), răspindită apoi în toată suflarea actoricească. Uneori, când un anumit snobism (francizant) părea s-o ia înaintea firescului, un curent, ivit din adâncul ființei și al culturii naționale, corecta și reaseza lucrurile în matca naturaleței, a bunului-simț. O cultură și cultivată limbă național-populară se lăsa ascultată între zidurile glorioase ale Naționalului, dezvoltând o precisă funcție modelatoare și unificatoare. Dacă astăzi românii din toate județele țării își vorbesc mai bine, mai îngrijit, mai cu „proprietate”, limba, aceasta se datorește și contribuției Naționalului, acțiunii acestui for de cultură și de artă, vocației sale de a propune și de a răspindi în mase modelul unei admirabile conduite lingvistice.

Cine ține minte limba vorbită (nu scrisă) de Argeși — și „fonoteca de aur” a Radioteleviziunii ne împăspătează periodic memoria —, cea mai exactă românească auzită de mine de-a lungul unei jumătăți de secol, poate aproxima și calitatea efectivă a expresivității verbale a celor de la Naționalul din București. Un mare poet, așadar, și un mare teatru — ca vase comunicante ale unui aceluiași flux de spiritualitate. Și un mare spiritus rector: Ion Luca Caragiale. Cu greu s-ar putea imagina un garant mai scrupulos și mai pasionat al cultivării limbii române, în teatru, prin teatru. Fără îndoială, apelându-se la executorii săi testamentari, actorii Teatrului Național, de ieri, de azi, de mâine.